

Antoni Lewek

Kurs Homiletyczno-Katechetyczny na ATK

Studia Theologica Varsaviensia 9/2, 164-168

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bez uwagi i bezmyślnie, inni krytycznie i z korzyścią; słowa Bożego mamy nie tylko słuchać, lecz żyć według niego. 6) VI Niedziela po Zesłaniu Ducha Św.— temat: „Życie po śmierci w chrzcie”. Znak: biała czapeczka i czarna stuła. Pierwszą — kładzie się na głowę dziecka przy chrzcie, drugą — używa kapłan przy pogrzebie; przez chrzest umarliśmy dla grzechu, by żyć nowym życiem (Lekcja).

Oprócz wyżej wymienionych przykładowo przedmiotów prof. Nastainczyk pokazywał w kazaniach jeszcze inne rzeczy jako znaki symboliczne: klucz lalkę, książeczkę oszczędnościową, lustro, artystyczny kalendarz, duży nóż kuchenny, pasek, kielich mszalny itp.

Zdumieniem może napawać odwaga, z jaką Nastainczyk wybiera i przedstawia te oraz podobne przedmioty. Ma on jednak szczególną zdolność rozwinięcia „poprawnego” kazania, wychodząc od ukazania owego znaku-poglądu. Dla dzieci jest to zresztą metoda niewątpliwie najbardziej właściwa. Wiadomo bowiem z psychologii rozwojowej, iż spośród władz poznawczych człowieka najwcześniej i najżywiej rozwija się wyobraźnia. Poprzez wyobraźnię można stosunkowo najłatwiej dotrzeć do dziecka. Aby jednak móc zadziałać na wyobraźnię dziecka, należy dostarczyć mu materiału wyobrazeniowego, opartego na rzeczach, z którymi się ono spotkało. Dziecko przez długi okres swego życia nie dysponuje pojęciami ogólnymi i nie chwyta wszystkich relacji między rzeczami. Dlatego wszelka terminologia o charakterze abstrakcyjnym jest dla dziecka zupełnie niezrozumiała. Mówiąc do dzieci, trzeba wciąż starać się nawiązywać do ich przeżyć, doświadczenia i wyobraźni. Nie tylko zresztą dzieciom, lecz również młodzieży i dorosłym pokazanie rzeczowego symbolu czy znaku może ułatwić koncentrację ich uwagi na merytorycznym przedmiocie kazania.

Recz oczywista, że przy wyborze i użyciu jakiegoś „znaku” w kazaniu trzeba się kierować wielką roztropnością duszpasterską. Niemniej jednak zastosowanie go raz po raz w kazaniach, szczególnie dla dzieci, nie wydaje się być całkowicie pozbawione słuszności i bez pożytku. Znamienny jest fakt, iż opublikowany zbiór kazań W. Nastainczyka spotkał się z dużym zainteresowaniem wśród duszpasterzy niemieckich, o czym może świadczyć wznowienie w krótkim czasie jego wydania w 8 tys. egzemplarzy. Książka ta jest niewątpliwie publikacją oryginalną i stanowi wartościowy wzór szczegółowego zastosowania w kazaniach metody indukcyjnej, postulowanej przez współczesną homiletykę.

S P R A W O Z D A N I A I R E C E N Z J E

KURS HOMILETYCZNO-KATECHETYCZNY NA ATK

Z zadowoleniem można stwierdzić, że w ostatnich latach daje się zauważyć u nas w Polsce coraz większe ożywienie na polu odnowy przepowiadania słowa Bożego. Głównym ośrodkiem postępującego ruchu odnowy kaznodziejskiej zaczyna się okazywać Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, a w szczególności Katedra Homiletyki na Wydziale Teologicznym, którą kie-

ruje ks. doc. dr hab. Leszek K u c, przewodniczący sekcji homiletycznej przy Episkopacie Polski. Od r. 1967 w tygodniu po Wielkanocy organizuje się rokrocznie na ATK zjazdy wykładowców homiletyki w seminariach duchownych. W tymże samym roku odbył się na ATK pierwszy po wojnie ogólnopolski Kurs Homiletyczny. Wielka frekwencja duszpasterzy z całej Polski na tym Kursie świadczyła o jego potrzebie i zainteresowaniu kapłanów problemem kryzysu i odnowy kaznodziejstwa. Nic też dziwnego, że poczynając od r. 1967 Akademia Teologii Katolickiej organizuje rokrocznie kolejne Kursy Homiletyczne.

W dniach 10—12 września 1970 r. odbył się na ATK czwarty z kolei Kurs Homiletyczno-katechetyczny dla duchowieństwa pod hasłem: *Chrystus uczy i wzywa*. Wzięło w nim udział ponad 500 kapłanów z całej Polski.

Kurs rozpoczął się Mszą św. koncelebrowaną przez pracowników naukowych ATK pod przewodnictwem ks. bpa Jerzego Stroby. Homilię wygłosił ks. doc. dr hab. Leszek K u c. Po przemówieniu powitalnym rektora ATK, ks. prof. dr Józefa Iwanickiego, słowo wprowadzające wygłosił Prymas Polski, ks. kard. Stefan Wyszyński — Wielki Kanclerz ATK, który mówił m.in. o trudnościach i sposobach realizacji odnowy posoborowej w Kościele na głównych odcinkach jego życia, a na zakończenie powiedział: „pragnę dać wyraz swej wdzięczności dla Uczelni z Magnificencją Księdzem Rektorem Dr Iwanickim na czele i zespołem Wykładowców Akademii — za to, że episkopatowi Polski i duchowieństwu pospiesza z pomocą w okresie wyjątkowo odpowiedzialnym za dalszy rozwój życia religijnego w naszej ojczyźnie”. Następnie ks. bp Jerzy Stroba mówił na temat: *Soborowy postulat homilii a program kaznodziejski episkopatu Polski na rok 1970/71*. Mówca starał się wykazać, że ogólnopolskie programy kaznodziejskie są zharmonizowane z soborowymi postulatami kaznodziejstwa homilijnego, co wyjaśniał na przykładzie dwóch propozycji homilii opracowanych według założeń programu kaznodziejskiego 1970/71.

Referaty

Podczas Kursu wygłoszono 6 referatów. W pierwszym z nich pt. *Dlaczego trzy czytania?* ks. dr Edward Sztafrowski omówił najpierw zagadnienie roli biblijnego słowa Bożego w posoborowej odnowie życia Ludu Bożego, następnie ukazał rowy *Ordo lectionum* jako praktyczny wyraz soborowej odnowy liturgicznej, a w końcu rozwinął odpowiedź na pytania: czy muszą być trzy czytania? — oraz co na temat trzech czytań mówi dotychczasowa praktyka? Reasumując stwierdził, że trzy lektury biblijne: 1° stanowią pełną realizację odnowy soborowej w mszalnej liturgii słowa, otwierając wiernym szeroko skarbiec Pisma św.; 2° nawiązują do pierwotnej tradycji kościelnej, ukazując przy tym w wielu wypadkach jedność obydwu Testamentów; 3° dostarczają bogatego materiału homiletycznego dla postulowanej przez *Konstytucję o liturgii* homilii mszalnej.

Drugi referat zatytułowany: *Wspólnota słuchaczy słowa Bożego* wygłosił doc. dr hab. Andrzej Święcicki. Nawiązując do zeszłorocznego Kursu

Homiletycznego, który zainicjował współpracę w podejmowanej problematyce między grupą homiletów i socjologów religii, mówca podkreślił konieczność uświadomienia sobie faktu, iż kościelna posługa słowa odbywa się zasadniczo we wspólnocie, podlega więc prawidłowościom socjoreligijnym w kształtowaniu komunikacji tak w kaznodziejstwie jak i w katechezie. W związku z tym wskazał w wykładzie na mikro- i makrosocjologiczne uwarunkowania kształtujące grupę ludzi, których jako słuchaczy kazań czy jako katechizowanych nazywamy „wspólnotą słuchaczy”. Omówił też podstawowe techniki orientacyjne, dzięki którym duszpasterze mogą orientować się w społeczno-religijnej specyfice grup swych słuchaczy.

W drugim dniu Kursu, po Mszy św. koncelebrowanej — z homilią ks. dr Stanisława Czerwika — ks. doc. dr hab. Stanisław Grzybek wystąpił z referatem pt. *Zasady interpretacji Pisma św.* Powołując się na trzy fundamentalne dokumenty Kościoła: 1) Enc. *Divino Afflante Spiritu* (z 1943 r.), 2) Instrukcję Komisji Biblijnej w sprawie historyczności Ewangelii (z 1964 r.) oraz 3) soborową konstytucję *Dei Verbum* (z 1965 r.) — dotyczące problematyki biblijnej, referent podkreślił konieczność nieustannego stosowania hermeneutyki biblijnej oraz omówił nowe reguły hermeneutyczne, wśród których wyszczególnił regułę mówiącą o istnieniu w Piśmie św. tzw. gatunków literackich (np. opowiadania historyczne, zbiory praw, kroniki, nowele, midrasze, traktaty filozoficzne, poezje, listy, legendy i bajki), zasadę krytyki form literackich (Formgeschichte i Redaktionsgeschichte) oraz krytyki historycznej Pisma św., jak również regułę całościowego ujmowania (kontekstu) Pisma św. W końcu ks. Grzybek zaznaczył za konstytucją *Dei Verbum*, iż autorytatywnym i autentycznym interpretatorem Pisma św. jest Kościół, który obowiązek ten wykonuje przez *ineffabile magisterium Ecclesiae*.

W kolejnym referacie pt. *Listy Apostolskie w homilii i katechezie* ks. dr Marian Wolniewicz wskazał najpierw na fakt, iż nowy *Ordo lectionum Missae* wyznacza Listom Apostolskim miejsce środkowe pomiędzy czytaniem starotestamentowym a Ewangelią, co odpowiada w pewnym sensie chronologii powstania ksiąg biblijnych i uwzględnia tradycyjnie uznawaną godność Ewangelii jako „słowa Pańskiego”; taki układ także pokazuje jedność obu Testamentów i historii zbawienia, której centrum jest Chrystus w swoim *mysterium paschale*. Następnie referent mówił o związkach rzeczowych i harmonizacji tematycznej Listów Apostolskich z dwoma pozostałymi czytaniem oraz o próbach i sposobach „ubiblijnienia” kaznodziejstwa i katechezy.

W trzecim dniu Kursu, po Mszy św. koncelebrowanej — z homilią ks. doc. dr Bronisława Dembowskiego — ks. dr Jan Charytański wygłosił wykład pt. *Rola i miejsce Pisma św. w katechezie po Soborze Watykańskim II*. Prelegent podjął w nim problematykę zasadniczą dla dzisiejszej odnowy katechetycznej, rozważając w oparciu o dokumenty Vaticanum II zagadnienie miejsca Pisma św. w programie katechetycznym oraz problem ujmowania katechez biblijnych wyznaczonych programem. W pierwszej części referatu ks. Charytański przedstawił historyczny rozwój roli Pisma św. w katechezie: od jego roli służebnej w dawniejszej (potrydenckiej) katechezie do współczesnego traktowania go jako istotnego źródła katechezy; natomiast

w drugiej części referatu naszkicował pracę katechezy przygotowującego katechezę biblijną, ujmującą Pismo św. jako główne źródło, podkreślając obowiązek odkrywania przez katechetę istotnego sensu perykopy biblijnej oraz konieczność stosowania w katechezie interpretacji egzystencjalnej Pisma św., uwzględniającej problemy i sytuację dzisiejszego człowieka.

Ostatni referat plenarny pt. *Język Biblii a język kaznodziei* wygłosił ks. doc. dr hab. Leszek Kuc. Mówca przedstawił najpierw, jako podstawową, tezę homiletyczną: „głosimy to samo, co Chrystus i apostołowie. lecz nie tak samo”. Następnie dokonał szczegółowej analizy tejże tezy, rozważając zagadnienia: dlaczego „nie tak samo” oraz — w jakim znaczeniu jednak „to samo”?

Konwersatoria

W założeniach strukturalnych Kursu za element najważniejszy uważane były konwersatoria, które stanowiły teren bezpośredniego spotkania i wymiany myśli między uczestnikami a gronem prowadzącym Kurs oraz dlatego, że właśnie w pracy grup konwersatoryjnych dochodzi do wypracowania najbardziej konkretnych propozycji duszpasterskiego zastosowania zasad proponowanych w wykładach plenarnych. Odbyło się łącznie 10 konwersatoriów: 5 homiletycznych i 5 katechetycznych. Każdy uczestnik Kursu mógł wziąć udział przed i po południu, bądź to w jednym konwersatorium homiletycznym i w jednym katechetycznym, bądź też, stosownie do swoich zainteresowań, w dwu konwersatoriach homiletycznych lub w dwóch katechetycznych.

Podczas konwersatorium homiletycznego, prowadzonego przez homilete, bibliście i socjologa religii, omawiano i dyskutowano określone tematy homilii, dla których punkt wyjścia stanowiły czytania mszalne, wzięte z Listów Apostolskich. Przewodniczącą każdemu konwersatorium homileta i ściśle współpracującą z nim biblista zwracali szczególną uwagę na traktowanie czytań z Listów Apostolskich w powiązaniu z innymi czytaniem biblijnymi przeznaczonymi na wybrany dzień liturgiczny. Udział socjologa religii zaś miał zapewnić konfrontację tekstów Listów Apostolskich i projektów homilii z warunkami i wymogami życia dzisiejszych wspólnot słuchaczy.

Konwersatorium I na temat: *1 List św. Pawła w czytaniach okresu Bożego Narodzenia* prowadzili: ks. dr M. Brzozowski (KUL) — homileta, ks. mgr Z. Ziółkowski (W-wa) — biblista i dr A. Stanowski (KUL) — socjolog. W konwersatorium II pt. *Kształtowanie świadomości wspólnoty: Listy św. Pawła w okresie Bożego Narodzenia i po Objawieniu* przewodniczyli: ks. mgr A. Lewek (ATK) — homileta, ks. dr J. Kudasiwicz (KUL) — biblista i dr E. Reklajtis (ATK) — socjolog. Konwersatorium III zatytułowane: *Wartości społeczne wspólnoty popaschalnej: Czytania z Listów św. Jakuba i Judy Tałdeusza* odbywało się pod kierunkiem ks. W. Basisty (Katowice), ks. mgr W. Kalisiaka (W-wa) i ks. mgr Z. Fortuniaka (ATK). *Powszechność i eschatologia w świadomości Ludu Bożego: Czytania z Listów św. Piotra* — oto temat konwersatorium IV, któremu przewodni-

czyli: ks. dr A. Zuberbier (ATK), ks. mgr Z. Grzegorski (Poznań), ks. dr M. Czajkowski (Wrocław) i red. mgr A. Wielowieyski (W-wa). Wreszcie V konwersatorium homiletyczne pt. *Apokalipsa wobec dzisiejszej wspólnoty kościelnej* prowadzili: ks. dr T. Olszański (Kraków), ks. dr J. Homerski (Tarnów) i ks. mgr E. Formicki (ATK).

Zadaniem konwersatoriów katechetycznych — pod kierunkiem katechety, biblisty i pedagoga-psychologa — było ukazać w oparciu o szczegółowy temat Pisma św. metodę właściwego ujmowania elementu biblijnego w katechezie; metodę przygotowania i przeprowadzenia katechezy biblijnej. Najpierw zabierał głos biblista, który odkrywał istotny sens danej perykopy, wprowadzając uczestników konwersatorium w problemy egzegetyczne. Psycho-pedagog zwracał uwagę na elementy konieczne do zrozumienia psychiki oraz potrzeb dziecka i młodzieży. Sprawą katechety było określenie tego, co ze swej wiedzy egzegetycznej, którą musi znać dobrze sam katecheta czy katechetka, można przekazać uczniowi w danym okresie jego życia, jak również, w jaki sposób katecheta ma podsuwać dzieciom i młodzieży odpowiedź na wezwanie uwarunkowane ich konkretnym życiem.

A oto poszczególne tytuły konwersatoriów katechetycznych i ich przewodniczący: I — *Katecheza biblijna dla dzieci klas I—IV*: ks. M. Wolniewicz, ks. A. Kotlarski; II — *Katecheza o Trójcy Św. w oparciu o Ewangelię*: ks. J. Chmiel, ks. Z. Szmigiel, ks. L. Warzybok; III — *Katecheza o chrzcie w oparciu o Ewangelię*: ks. J. Łach, ks. P. Poręba, ks. E. Łazarowicz; IV — *Ewangeliczna katecheza o życiu chrześcijańskim*: ks. F. Szreder, ks. E. Wajszczak, ks. S. Pawlina; V — *Odpowiedzialność społeczna chrześcijanina w świetle Ewangelii*: ks. J. Pytel, p. B. Jabłońska, ks. J. Tarnowski.

W ostatnim dniu Kursu specjaliści różnych dyscyplin teologicznych odpowiadali na pisemne pytania kursantów, dotyczące strony merytorycznej i organizacyjnej tegorocznego Kursu. Uczestniczący w nim kapłani wyrazili m.in. uznanie dla jego sprawnej organizacji (nb. istniejącej dzięki przedsiębiorczości dyrektora administracyjnego ATK, p. mgra Władysława Dziedzika), jak również postulat kontynuowania w następnych latach tego rodzaju Kursów Homiletyczno-duszpasterskich dla duchowieństwa polskiego.

Antoni Lewek

UWAGI NA MARGINESIE DZIEŁA KOŚCIÓŁ W POLSCE

Tom 1-szy dzieła *Kościół w Polsce*, opublikowany w 1968 r. przez wydawnictwo „Znak”, a przygotowany przez zespół pracowników naukowych Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie pod redakcją J. Kłoczowskiego, został przyjęty z ogólnym uznaniem. Godna podkreślenia jest zwłaszcza wysoka klasyfikacja, z jaką książka ta spotkała się ze strony B. Kürbisówny¹, osoby najbardziej powołanej do oceny tego rodzaju dzieła z racji swej

¹ Zeszyty Naukowe KUL 13 (1970) nr 3 s. 53—58.